

STRUKTURA PSIHOLOGIJE LIČNOSTI ZASNOVANA NA KOCITATNOJ ANALIZI ISTAKNUTIH AUTORA

Tanja Jevremov¹, Dejan Pajić i Pero Šipka

Odsek za psihologiju, Filozofski fakultet u Novom Sadu

Primenjena je tradicionalna kocitatna analiza autora da bi se mapirala psihologija ličnosti kao polje istraživanja. Analizi je podvrgnuto 25 autora zastupljenih na listama najcitiranijih i najjemenentnijih psihologa (Haggblom 1999, 2002), za koje je ocenjeno da imaju najveći doprinos psihologiji ličnosti. Njihovi kocitati locirani su u tri godišnja volumena baze SSCI i preuzeti da bi se analizirali metodama klaster analize i multidimenzionog skaliranja. Utvrđena su tri jasno odeljena klastera: (1) teoretičara individualnih razlika združenih s autorima biološke orijentacije, s centralno pozicioniranim R. Cattellom, (2) bihejviorista i socio-kognitivnih teoretičara predvođenih M.E.P. Seligmanom i A. Bandurom, (3) psihoanalitičara i zastupnika dinamske psihologije s A. Adlerom u sredini. Četvrti prilično heterogen klaster formirali su G. Allport, H. Murray, K. Lewin, W. Mischel i D. Buss. Dve dimenzije koje zatvaraju prostor u kome su pozicije autora vizualizovane odražavaju metodološke, odnosno sadržinske razlike među autorima, mada ta interpretacija nije jednoznačna. Isti postupak ponovoljen je na citatima preuzetim iz SocioFakta - Srpskog citatnog indeksa za društvene nauke, otkrivajući redukovanu sliku domena. Portretu nedostaju neki važni autori, što je posledica njihove niske citiranosti u domaćoj literaturi i što pokazuje da u domaćoj psihologiji ličnosti nisu zastupljene čitave oblasti istraživanja.

Ključne reči: psihologija ličnosti, struktura nauke, bibliometrijsko mapiranje, kocitatna analiza autora

---

¹ Adresa autora: jevremov@neobee.net

UVOD

Psihologija ličnosti je slabo definisana, široka i heterogena oblast istraživanja, ispunjena brojnim, raznorodnim i često međusobno suprotstavljenim teorijama (škola, orijentacijama i metodološkim pristupima). Neki pokušaji sistematizacije te oblasti ni sami nisu sistematski, već pre arbitrarni. Izvesna saglasnost postoji oko podele koja razlikuje orijentaciju na motivaciju, ispitivanje crta, kognicije i socijalni kontekst (Winter i Barenbaum, 1999). Slično tome, Funder (2001) razlikuje četiri klasične paradigme: psihoanalizu, crte ličnosti, bihejviorizam i humanističku orijentaciju, ali im pridodaje i tri nove: socijalno-kognitivnu, biološku i evolucionu.

Doslednije su one klasifikacije koje su zasnovane na metodološkom, a ne fenomenološkom principu. Primer za to je podela na teorije utemeljene na psihometrijskom, eksperimentalnom i opservacionom metodu (Mayer i Carlsmith, 1997). Pri takvoj podeli lakše se uspostavljaju razlike i smanjuje broj dvostrukih klasifikacija.

Nijedna od dve vrste klasifikacija nije, niti može biti jednoznačna i iscrpna. Teorija Allporta, na primer, tiče se osobina ličnosti, koliko i motivacije, dok se Murrayeva teorija, koja je u osnovi dinamska, istovremeno oslanja na tehnike merenja. PEN sistem Eysencka nemoguće je razvrstati s obzirom na metodološki princip, pošto insistira na primeni više bitno različitih metoda, da bi se jedan izvorno psihometrijski model preispitao i eventualno potvrdio drugim sredstvima.

Zato su manje sporni oni pokušaji sistematizacije koji se odriču razvrstavanja i nastoje da izoluju nekakve latentne kontinuumе - dimenzije u čijem zahvatu se može odrediti pozicija svake pojedinačne teorije. Mada su uglavnom zasnovani na proceni, takvi pokušaji su prihvatljiviji već zato što se, bar delom, oslanjaju na nearbitrarne procedure. U jednoj ranoj analizi Coana (1973) faktorskom analizom osobina teorija utvrđenih procenom eksperata izolovane dimenzije imenovane su kao (1) objektivnost-subjektivnost, (2) elementarizam-holizam, (3) kvantitativni-kvalitativni metod, (4) personalnost-aperpersonalnost, (5) statičnost-dinamičnost i (6) endogenost-egzogenost. Dimenzione podele imaju i dodatne prednosti: izražavaju dublja svojstva teorija ličnosti i pokazuju relacije među njima. To im je istovremeno i slabost pošto se ispostavlja da latentne dimenzije nisu distinktnе. U Coanovom sistemu, na primer, prve tri navedene dimenzije zapravo opisuju metodološku orijentaciju (Simonton, 2000). Faktorska analiza šest Coanovih dimenzija daje jedan generalni faktor, koji razlikuje dve grupe teoretičara, neke "fluidnog" i druge "restriktivnog" duha (Coan, 1973), što odgovara podeli na centralno i periferno orijentisane teoretičare, do koje je Murray došao i bez primene empirijskih metoda (Murray, 1959).

U savremenoj nauci smatra se da najvrednije odgovore na pitanja o strukturi nauka obezbeđuju bibliometrijski postupci (Noyons, 2001). Sve široj upotrebi bibliometrije (scijentometrije, informetrije) doprinosi i mogućnost udruživanja multivarijatne analize s modernim tehnikama predstavljanja rezultata, tzv. statističkom vizualizacijom. Plod te uspešne fuzije su tehnike mapiranja disciplina. Koicidencije ci-

tata ili deskriptora radova, časopisa ili autora, koriste se da bi se utvrdile relacije među tim naučnim entitetima i tako identifikovale, a zatim i grafički (u dvo- ili tro-dimenzionom prostoru) predstavile različite oblasti istraživanja: njihov nastanak, razvoj i međusobni odnosi.

U društvenim naukama bibliometrijska istraživanja su relativno retka. Kada bi se i bavila psihologijom, uglavnom su imala oblik citatne analize (Snyder, Cronin i Davenport, 1995). Ispitivana je citiranost istorijski najzaslužnijih (Haggbloom, 1999 i 2002) i istaknutih aktivnih psihologa (Garfield, 1992). U domaćoj nauci psihologija je, sticajem okolnosti, u prošlosti bila predmet bibliometrijskih istraživanja češće nego bilo koja druga disciplina. Neki od tih rezultata uzgred otkrivaju ponešto i o psihologiji ličnosti. Utvrđeno je, na primer, da su autori iz oblasti ličnosti izrazito dominirali na listama citiranosti u vodećim časopisima SFRJ i da to jednako važi za domaće kao i za inostrane autore (Šipka, 1995 i 1996). Među domaćim autorima najviše su se kotirali aktivni autori, a među međunarodnima klasici, posebno oni koji su se bavili psihometrijskim teorijama, odnosno strukturom ličnosti. Jedan studentski rad, koji se posebno bavio domaćom psihologijom ličnosti, otkrio je da ta slika odudara od one koja se stiče ispitivanjem eminentnosti, tj. citiranosti u udžbeničkoj literaturi (Tomašević, 2000). Svi ti nalazi više govore o domaćoj psihologiji nego o psihologiji ličnosti uopšte.

Istraživanja u kojima je tehnika mapiranja primenjena da bi se utvrdila struktura psihologije kao oblasti istraživanja gotovo da i nema. Još je teže ući u trag nekom bibliometrijskom istraživanju koje bi se eksplicitno bavilo strukturom psihologije ličnosti i njenim relacijama s drugim psihološkim disciplinama. Mogućnost za to pruža mapiranje na osnovu kocitatne analize autora. "Autorske mape otkrivaju "kognitivnu" odnosno "intelektualnu strukturu" jednog područja, tako što demonstriraju konsenzus (citirajućih) autora o tome koji to autori i radovi ostvaruju u tom području najveći doprinos." (Zuccala, 2006). Psihologija ličnosti svakako spada u discipline u kojima imena citiranih autora predstavljaju dobar deskriptor sadržaja članaka, bilo da je reč o problemu istraživanja, pristupu, metodima istraživanja, mernim instrumentima ili modelu interpretacije rezultata.

U ovom radu kocitatna analiza je primenjena da bi se bibliometrijskim postupkom opisala psihologija ličnosti kao područje istraživanja. Učinilo nam se potrebnim da utvrdimo koliko takav opis odgovara klasifikacijama zasnovanim na mišljenju eksperata. Cilj je takođe bio da se istovremeno ispita citiranost autora iz uzorka, kako bi se stekao uvid u prirodu te oblasti i eventualne promene u odnosu na rezultate prethodnih istraživanja i kako bi se nalazi te vrste upotrebili za tumačenje rezultata kocitatne analize. Najzad, cilj je bio da se bibliometrijska mapa psihologije ličnosti u svetu uporedi s analognom slikom tog dela domaće psihologije.

Na istraživanje su nas podstakli nalazi da je psihologija ličnosti oživela poslednjih godina. Nakon dugogodišnje krize, koja je usledila nalazu Mischela 70-tih godina (npr. Mischel, 1973) da su varijable koje pripadaju tom prostoru odgovorne za zanemarljiv deo varijanse ponašanja i koja je kulminirala ukidanjem kurseva psiho-

logije ličnosti na mnogim prestižnim univerzitetima, ova oblast istraživanja beleži stalni porast produkcije, izražen brojem doktorskih disertacija i članaka u periodičnim publikacijama (Swann i Seyle, 2005).

METOD

Primenjen je metod tzv. tradicionalne kocitadne analize (White i Griffit, 1981) u varijanti koja je posebno namenjena mapiranju (McCain, 1990). U toj verziji korpus kocitiranih članaka formira se, iz praktičnih razloga, samo na osnovu prvoimenovanog autora. U ovom radu odstupilo se od toga samo utoliko što su kocitati ostvareni u domaćim časopisima pripisani svim autorima grupnih radova. Tako je dobijen veći broj kocitata i ostvarena veća pouzdanost nalaza.

Uzorak

Uzorak autora formiran je na osnovu dveju lista psihologa najcitiranijih u psihološkim časopisima (Haggbloom, 1999) i psihološkim udžbenicima (Haggbloom, 2002). Obe liste nastale su objedinjavanjem većeg broja popisa korišćenih u prethodnim istraživanjima i pokrivaju različite vremenske periode. Za obradu je arbitrarno odabrano ukupno 25 autora, istaknutih teoretičara ili istraživača u oblasti ličnosti, čija imena su se zatekla bar na jednoj od dve liste. Obrada podataka koji potiču iz domaćih časopisa obavljena je na smanjenom uzorku (N=17), kako bi se u uslovima niske koincidencije citata relacije među autorima utvrdile sa što većom pouzdanošću. U skladu s doktrinarnim preporukama, zadržani su samo autori koji zadovoljavaju prethodno utvrđeni iskustveni kriterijum od najmanje 11 kocitata.

Podaci

Citiranost i kocitiranost autora utvrđena je na osnovu Social Science Citation Indexa (SSCI) Instituta za naučne informacije iz Filadelfije. Odabran je citatni prozor koji odgovara periodu za koji su postojali analogni domaći podaci. Kako je SSCI izuzetno velika baza i pošto podaci koji iz nje potiču zahtevaju obiman dopunski analitički rad, ocenjeno je da tri odabrana godišnja volumena (1992., 1997. i 2002.) sasvim zadovoljavaju potrebe istraživanja.

Citati autora u radovima objavljenim u domaćim društveno-naučnim časopisima preuzeti su iz baze SocioFakt Centra za evaluaciju u obrazovanju i nauci (Kosonović i Šipka, 1996). Kako je SocioFakt neuporedivo manja baza, podaci o autorima uključenima u uzorak preuzeti su za sva godišta časopisa referisanih u periodu od 1991. do 2002. godine.

Obrada

Za svakog autora iz uzorka utvrđen je broj citata i kocitata. Pritom su kocitati definisani kao zajedničko pojavljivanje autora na listama referenci pojedinačnih radova. Kocitiranost je normalizovana u odnosu na ukupan broj citata svakog autora pojedinačno. Formirane su matrice distanci među autorima. Matrice distanci podvrgnute su klaster analizi. Primenjen je postupak hijerarhijskog grupisanja metodom prosečnog povezivanja (*unweighted pair-group average*). Relacije između autora predstavljene su u dvodimenzionalnom prostoru postupkom multidimenzionalnog skaliranja. Opravdanost dvodimenzionalnog rešenja ocenjena je na osnovu *Scree*-testa i standardizovanog stresa.

Isti postupak obrade primenjen je nad SSCI i SocioFakt podacima. Korišćen je programski paket Statistica 7.

REZULTATI

1. Citiranost

U SSCI najcitiraniji autor u oblasti je i dalje Sigmund Freud (tabela 1), što se jedino može objasniti širinom njegovog impakta koja uveliko prevazilazi granice psihologije. Ako se Freud izuzme, najcitiraniji su teoretičari strukture ličnosti i teoretičari učenja, što su pokazala i ranija istraživanja. Međutim, rang pojedinih autora te orijentacije viši je nego na listi upotrebnoj za selekciju uzorka autora (Haggbloom, 1999). Ta lista seže vremenski više unazad, pa je razumljivo da je uticajnost autora novijih teorija psihologiji ličnosti u međuvremenu narasla. Ovo posebno važi za petofaktorski model (koji se obično vezuje za Costu i McCrea), naučenu bespomoćnost (Seligman), bihevioralnu genetiku (Plomin) i evolucionu pristup ličnosti (David Buss).

U domaćoj psihologiji autori teorija o strukturi ličnosti i autori psihoanalitičke orijentacije zadržali su dominantan uticaj (tabela 1). Citiranost Freuda znatno je niža od Eysenckove, ali je takođe vrlo visoka. Rang Freuda viši je nego u prethodnoj dekadi, mada se to može pripisati tome što je tada utvrđen isključivo na psihološkim časopisima. U odnosu na stanje u svetu, citiranost ostalih autora psihoanalitičke orijentacije (Fromma, Junga i Adlera), kao i teoretičara humanističke orijentacije, Rogersa i Maslowa, daleko je viša. S druge strane, neki autori čija je uticajnost u SSCI visoka i u relativnom porastu, na primer Plomin ili Buss, gotovo da nisu zastupljeni u referencama domaćih časopisa. Izuzetno mali broj citata u SocioFaktu imaju takođe autori bihevioralne orijentacije: Skinner, Miller i Kagan.

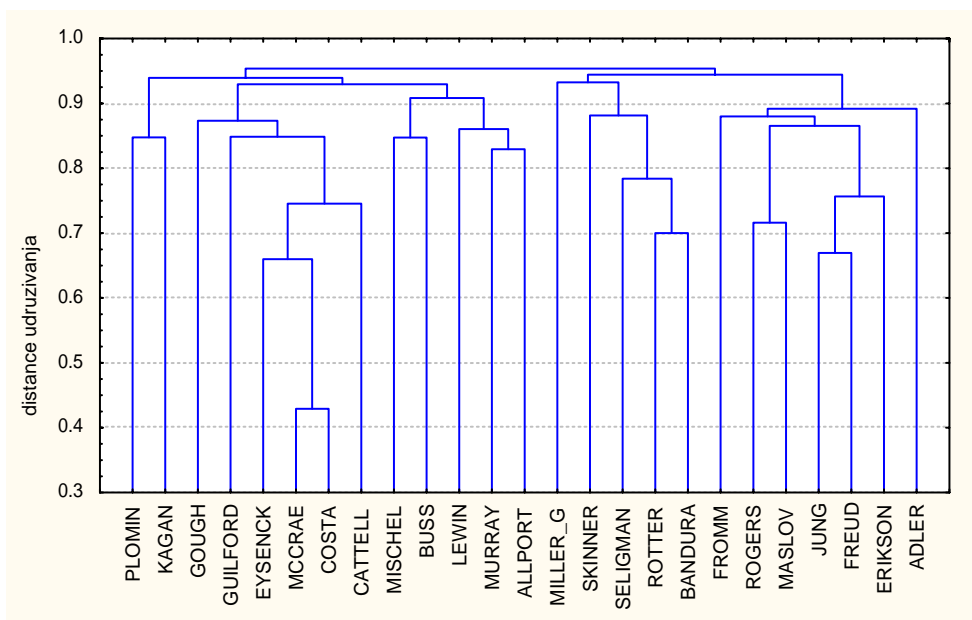
Tabela 1: Citiranost teoretičara ličnosti u SSCI i SocioFaktu

	SSCI		SocioFakt	
	f	rang	f	rang
Freud S.	6672	1	215	2.0
Bandura A.	5058	2	40	10.0
Eysenck H.J.	2498	3	294	1.0
Costa P. T.	1868	4	26	12.5
Skinner B.F.	1822	5	11	18.0
Erikson E.H.	1558	6	63	7.5
Cattell R.B.	1346	7	82	4.0
McCrae R.	1340	8	26	12.5
Seligman M.E.P.	1143	9	22	14.0
Jung C.G.	1119	10	64	5.5
Plomin R.	1097	11	2	24.0
Allport G.W.	963	12	63	7.5
Kagan J.	942	13	7	21.5
Buss D.	882	14	1	25.0
Lewin K.	875	15	18	16.0
Rotter J.B.	859	16	7	21.5
Miller G.A.	819	17	9	19.0
Maslow A.H.	697	18	57	9.0
Mischel W.	696	19	13	17.0
Rogers C.R.	681	20	36	11.0
Guilford J.P.	577	21	64	5.5
Gough H.G.	496	22	4	23.0
Fromm E.	467	23	121	3.0
Adler A.	303	24	19	15.0
Murray H. A.	283	25	8	20.0

2. Kocitatna analiza

Hijerarhijskim udruživanjem autora na osnovu kocitata ostvarenih u SSCI izdvojena su četiri klastera, lako prepoznatljiva na grafiku 1. Izvan grupa ostala su dva entiteta (Plomin i Kagan), što s obzirom na njihovu znatnu citiranost ne može biti posledica slučaja. Tri klastera su relativno jasno određena i mogu se interpretirati kao (1) *teoretičari individualnih razlika udruženi s autorima biološke orijentacije*, (2) *autori bihejvoralnih i socijalno-kognitivnih teorija* i (3) *autori dinamskih teorija*.

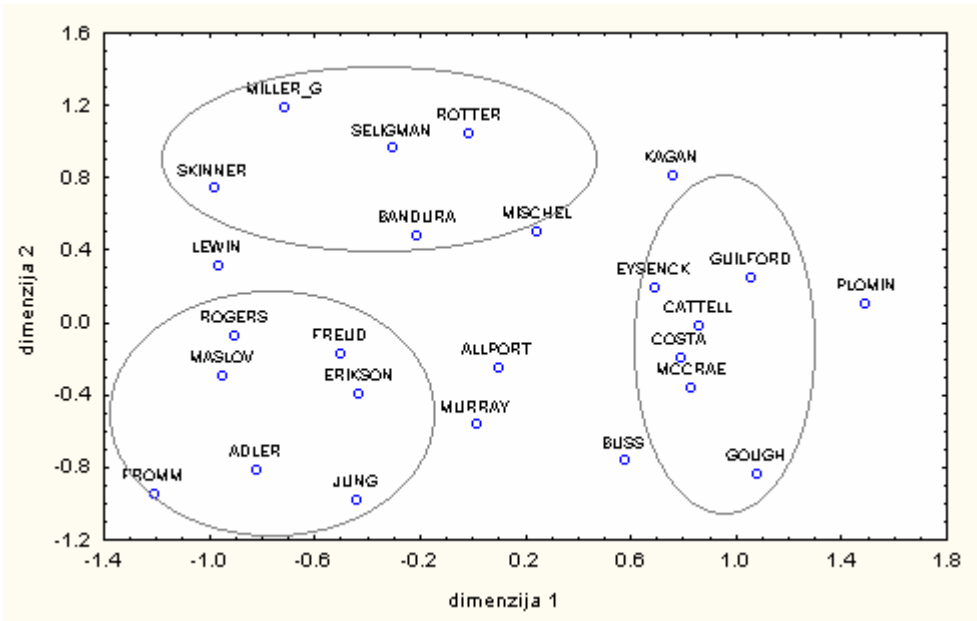
Grafik 1. Proces udruživanja na osnovu podataka iz SSC1

Četvrti, donekle heterogen klaster, čine Allport, Murray, Lewin, Mischel i Buss. U teorijama ovih autora teže je prepoznati zajedničke elemente. Možda su to idiografski pristup i orijentacija na oblike motivacije različite od onih koje zastupa psihoanaliza.

Postupkom multidimenzionalnog skaliranja autori su predstavljeni u dvodimenzionalnom prostoru (grafik 2). Rešenje s tri dimenzije, na koje *Scree* test pre upućuje, nije se pokazalo dovoljno interpretabilnim. Mere adekvatnosti reprezentacije distanci u dvodimenzionalnom prostoru su umereno dobre ($Stress=,22$). Na slici su sasvim prepoznatljivi prethodno izolovani klasteri: teoretičara individualnih razlika (s centralno postavljenim Cattellom), bihejvioralno-socijalne (Seligman) i dinamske orijentacije (Adler). Četvrti klaster je razasut na širem prostoru, tako da se pozicije autora tu razvrstanih sada čine prihvatljivijima: Mischel je smešten uz teoretičare socijalnog učenja, Lewin između bihejviorista i teoretičara motivacije, a Allport i Murray između teoretičara motivacije i osobina ličnosti.

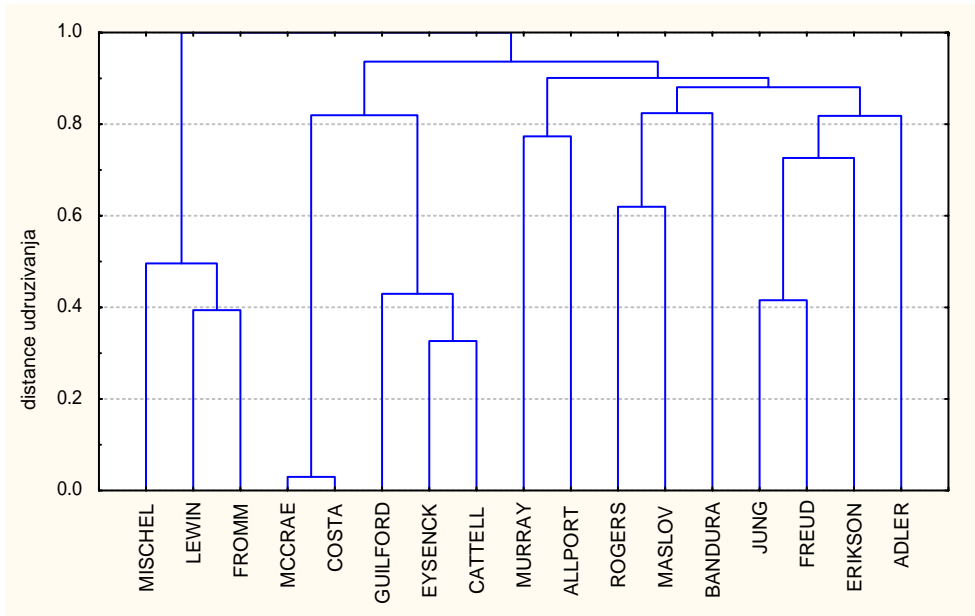
Grafik 2. Položaj autora na osnovu kocitiranosti u SSCI

Jednako se čine interpretabilnima i izolovane dimenzije, mada ih nije lako imenovati. Prva se može shvatiti kao orijentacija na osobine nasuprot usmerenju na dinamiku ličnosti. Desni pol te dimenzije definisan je pozicijama autora koji se bave individualnim razlikama i biološkim osnovama ličnosti, a levi onima koji težište stavljaju na motivaciju i učenje. Druga dimenzija najbolje razlikuje autore usmerene na ponašanje, nasuprot onima koji se prvenstveno bave "unutrašnjim životom", odnosno doživljavanjem. Izrazito visoko na toj dimenziji pozicionirani su bihejvoristi, dok su na njenom suprotnom polu grupisani dinamski i teoretičari individualnih razlika. U tradicionalnim terminima ta razlika se može opisati i kao ekstraspekcija nasuprot introspekciji, bilo kliničkim, bilo upitničkim tehnikama. Za razliku od prve dimenzije koja ukazuje na sadržinske, ova više govori o metodološkim razlikama među autorima.

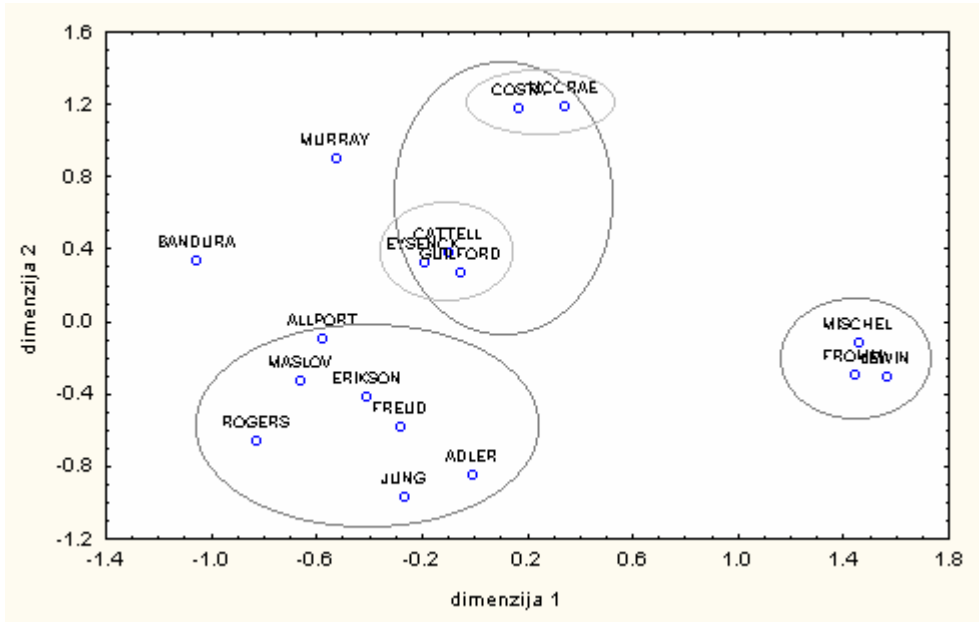

Grafik 3. Proces udruživanja na osnovu podataka iz SocioFakta

Rezultati zasnovani na domaćim podacima znatno su manje konkluzivni. Izostavljanje nekih autora zbog niske citiranosti, ali i skromna citiranost mnogih koji su zadržani i, posledično, njihova niska kocitiranost, nužno je proizvela neke relacije koje se moraju smatrati slučajnim. Tako je, na primer, udruživanje Bandure, jednog teoretičara socijalnog učenja, s Maslowom, autorom humanističke orijentacije, posledica svega tri njihova zajednička citata. Pošto je među izostavljenim autorima većina bihejvioralne i eksperimentalne orijentacije, zaseban klaster te vrste nije ni mogao biti izolovan. Jasno se reprodukuju samo dva klastera slična onima dobijenim na SSCI podacima: grupa teoretičara individualnih razlika i grupa dinamski orijentisanih autora, kojima su se pridružili još i Allport i Murray. Izolovan je još jedan, relativno heterogen klaster, koji čine Lewin, Fromm i Mischel. Kao zajednički imenitelj njihovih teorija mogla bi se prepoznati nekakva orijentacija na sredinske varijable.

Grafik 4. Položaj autora na osnovu kocitiranosti u SocioFaktu

Na domaćim podacima *Scree* test je direktno ukazao samo na dve dimenzije, uz grešku (Stress=.17) koja se može smatrati sasvim dopustivom. Dimenzija predstavljena apscisom praktično je definisana izdvojenim pozicijama Fromma, Lewina i Mischela, koje su toliko izolovane da se mogu smatrati aberantnim rezultatima. Druga dimenzija je prvenstveno izraz podele na autore psihoanalitičke i humanističke tradicije, s jedne, i psihometričare, s druge strane. U prvoj grupi centralno je postavljen Frojd, dok se druga jedva prepoznaje, pošto je čine praktično sjedinjeni Catell, Eysenck i Guilford, s Costom i McCraejem na pristojnoj distanci. Dobijena slika je teže prihvatljiva i po tome što su pozicije nekih autora, npr. Allporta i Murraya teško objašnjive. Uočljivo je i to da su autori s velikim brojem kocitata zaposeli centralni položaj, dok su preostali raspoređeni po obodima. Čini se da je položaj autora određen, koliko sličnošću sadržaja njihovih teorija, toliko i njihovom citiranošću.

DISKUSIJA

Kocitatnom analizom teoretičara ličnosti u prostoru radova objavljenih u međunarodnim časopisima izdvajaju se tri škole, odnosno pristupa: (1) istraživanje individualnih razlika, (2) bihejvioralni i socijalno-kognitivni pristup i (3) dinamska orijentacija. Ove oblasti su prepoznate i u sistematizacijama klasičnim postupkom, ali im ne odgovaraju u potpunosti. Orijetaciju na osobine ličnosti većina ovih podela prepoznaje kao zasebnu oblast (Winter i Barenbaum, 1999; Funder, 2001). Dinamska orijentacija takođe figurira u većini dosadašnjih podela, mada se obično pravi razlika između psihoanalitičke i humanističke tradicije (npr. Funder, 2001), što ovim rezultatima nije potvrđeno. S druge strane, većina klasifikacija, razlikuje bihejvioralni, socijalni i kognitivni pristup, dok se oni ovde, na osnovu bibliometrijskih podataka, iskazuju kao jedinstvena paradigma. Zajedničko za ova tri pristupa je veća metodološka strogost. Samim tim taj nalaz se može smatrati očekivanim, pošto se u istraživanjima ovim postupkom srodnost metoda istraživanja često javlja kao jedna od izolovanih dimenzija (Zuccala, 2006).

Razlike među autorima, odnosno grupama dobro opisuju dve dimenzije. Pojednostavljeno rečeno, prva razlikuje orijentaciju na osobine ličnosti nasuprot orijentaciji na motivaciju, a druga usmerenje na unutrašnje nasuprot spoljašnjim manifestacijama ličnosti. Ta podela sasvim odgovara tradicionalnoj Coanovoj taksonomiji na objektivno-subjektivno i elementarizam-holizam (Coan, 1973), odnosno Murrayevoj distinkciji "centralno" i "periferno" orijentisanih teoretičara (Murray, 1959).

Rezultate kocitatne analize autora valja posmatrati u uskoj vezi sa njihovom citiranošću. Podaci te vrste pokazuju da u domenu psihologije ličnosti tradicionalne škole još uvek imaju dominantan uticaj, odnosno da se čitava ta oblast sporo menja. Uticajnost autora biološke i evolucione orijentacije raste, ali je još uvek nedovoljno visoka da bi proizvela zasebne bibliometrijske klastere. Na većem uzorku autora i citata, posebno onih koji bi obuhvatili najnoviju psihološku periodiku, možda bi se dobili drukčiji rezultati. Dobijena slika pre se može smatrati dobrom ilustracijom analizirane oblasti, nego čvrstim nalazom koji može da posreduje između dosadašnjih (arbitrarnih) sistematizacija. Bibliometrijski metod, pa tako i kocitatna analiza autora, ma koliko se činio solidno fundiranim, nije oslobođen arbitarnosti. Ključne faze u primeni tog postupka, prvenstveno izbor korpusa za analizu, autora, i najzad metoda obrade veoma su osetljive. Poučeni tim iskustvom neki autori se zalažu za to da primeni tog metoda treba da predstoji tzv. analiza domena u ontološkoj, epistemološkoj i sociološkoj ravni (Hjørland, 2002), kako bi se problem uzorkovanja autora rešio na valjan način. Zaista, u ovom istraživanju jedno od najtežih pitanja bilo je koji se sve istaknuti psiholozi uopšte mogu smatrati teoretičarima ličnosti.

Takođe bi bilo pogrešno smatrati dobijenu sliku rekonstrukcijom psihologije ličnosti kao domena. Ovde je reč samo o relativno malom broju istaknutih teoretičara ličnosti. Makar bili i najznačajniji u toj oblasti, analizirani autori je nedovoljno

dobro opisuju, a još manje iscrpljuju. Reč je o autorima koji uglavnom nisu aktivni, a mnogi među njima ni živi. Njihova imena samo su neke vrste "markera" osnovnih trendova u dovoljno bogatoj, ili bolje rečeno, haotičnoj istraživačkoj stvarnosti koju nazivamo psihologijom ličnosti i koja se ne može svesti na prostor poštovanja tradicija.

Portret rodonačelnika teorija ličnosti dobijen na domaćim podacima sasvim je nepotpun. Moglo bi se reći ne samo to da mu nedostaje "visoka rezolucija", već i to da su neke važne osobe prisilno isečene sa slike, kao makazama. To, naravno, ne znači da je ta slika manje verna. Štaviše, dobijeni rezultati u osnovi su sasvim interpretabilni. Oni samo potvrđuju poznatu deficitarnost i selektivnost domaćih istraživanja u ovoj oblasti istraživanja ličnosti. Iz rezultata je uočljivo da se domaći istraživači ne bave čitavim područjima psihologije ličnosti. Reč je o onim istraživanjima koja su metodološki najzahtevnija, pa tako i najvrednija. To, uostalom, važi za ukupnu psihologiju, a čini se i za domaću nauku u celini. Logično je, i u osnovi racionalno, da su istraživački programi malih, relativno izolovanih i zemalja skromnih resursa ograničeni na probleme i ciljeve koji su im rešivi, odnosno dostižni. Međutim, bar kada je reč o psihologiji ličnosti, u nas bi se moralo naći više volje i poštovanja za istraživanja u nekim od zapostavljenih oblasti, pošto ona ne zahtevaju naročite resurse. Svaka računarska učionica, uz nešto znanja koje se podvodi pod tzv. računarsku pismenost, može sasvim da zadovolji zahteve istraživanja u oblasti eksperimentalne psihologije ličnosti. Ovako, kako rezultati pokazuju, domaća psihologija ličnosti se svodi na samo dve vrste produkcije: upitničkih ispitivanja relacija među dimenzijama ličnosti, koja često imaju oblik prigodnih, ateorijskih i nisko generalizabilnih korelacionih istraživanja, na jednoj strani, i radova najrazličitijih ciljeva u kojima se ličnost, kako je shvaćena u dinamskoj i humanističkoj tradiciji, koristi kao eksplanatorni okvir za tumačenje rezultata, na drugoj. Za razliku od stanja u matici nauke te dve tradicije u nas su jasno podvojene.

ZAKLJUČAK

Tehnika mapiranja disciplina u prostoru autora ubrzano se razvija i daje rezultate koji je sve više čine metodom izbora u ispitivanju strukture nauke i njenog razvoja. Primenjena u ovom radu na jedno široko i slabo definisano područje, ta tehnika je rezultirala interpretabilnom slikom koja upotpunjuje postojeće sistematizacije tog područja. Da bi se ti rezultati prihvatili kao nadmoćni u odnosu na prethodne, dobijene zastarelim metodima, potrebna su dodatna istraživanja, na većem uzorku autora i uz rigoroznije određenje domena psihologije ličnosti kao predmeta istraživanja.

LITERATURA

- Coan, R.W. (1973). Toward a psychological interpretation of psychology. *Journal of the history of the behavioral sciences*, 9, 313-327.
- Garfield, E. (1992). Psychology research, 1986-1990, A citationist perspective on the highest impact papers, institutions, and authors. *Current Contents*, 41, 5-15.
- Funder, D. C. (2001). Personality. *Psychology inquiry*, 52, 197-221.
- Haggbloom, S. J. (1999). *The 100 most frequently cited psychologists based on citation analyses of journals: a composite list*. Preuzeto 11. 04. 2003. sa: <http://www.clt.astate.edu/stevenh/journalcitationlist.htm>.
- Haggbloom, S. J. (2002). The most eminent psychologists of the 20th century. *Review of Clinical Psychology*, 6 (2), 139-152.
- Hjørland, B. (2002). Domain analysis in information science: Eleven approaches - traditional as well as innovative. *Journal of Documentation*, 58(4), 422-462.
- Kosanović, B. i Šipka, P. (1996) SocioFakt – Jugoslovenska baza za društvene čiji-njeničke nauke. U P. Kostić (Ur.) *Merenje u psihologiji*. Beograd, IKSI (str. 85-95).
- Mayer, J. D. i Carlsmith, K. M. (1997) Eminence rankings of personality psychologists as a reflection of the field. *Personality & Social Psychology Bulletin*, 23(7), 707-717.
- Mischel, W. (1973). Toward a cognitive social learning reconceptualization of personality. *Psychological Review*, 80, 252-253.
- McCain, K. W. (1990). Mapping authors in intellectual space: A technical overview. *Journal of the American Society for Information Science*, 41, 433-443.
- Murray, H. A. (1959) Preparations for scaffold of a comprehensive system. U S. Koch (Ed.) *Psychology: A study of a science*. New York, McGraw-Hill (str. 7-54).
- Noyons, E. (2001). Bibliometric mapping of science in a science policy context. *Scientometrics*, 50(1), 83-98.
- Simonton D. K. (2000). Methodological and theoretical orientation and the long-term disciplinary impact of 54 eminent psychologists. *Review of General Psychology*, 4(1), 13-24.
- Swann, W. B. Jr. i Seyle, C. (2005). Personality psychology's comeback and its emerging symbiosis with social psychology. *Personality & Social Psychology Bulletin*, 31, 155-165.
- Snyder H., Cronin B. i Davenport E. (1995) What's the use of citation? Citation analysis as a literature topic in selected disciplines of the social sciences. *Journal of Information Science*, 2, 75-85.

- Šipka, P. (1995). *Citatna analiza jugoslovenske psihološke periodike 1981-1990.: odnosi među pokazateljima individualne citiranosti*. *Psihologija*, 28(1-2), 195-205.
- Šipka, P. (1996). Citiranost inostranih autora u psihološkoj periodici prethodne Jugoslavije. *Časopis za KPISP*, 3(1-2), 84-101.
- Tomašević, A. (2000). *Eminentnost autora u psihologiji ličnosti i njihova uticajnost*. Diplomski rad, Novi Sad, Filozofski fakultet.
- White, H. D. i Griffith, B. C. (1981). Author cocitation: A literature measure of intellectual structure. *Journal of the American Society for Information Science*, 32, 163-172.
- Winter, D. G. i Barenbaum, N. B. (1999). History of modern personality theory and research. U L. A. Pervin i O. P. John (Eds.) *Handbook of personality – theory and research*. New York i London, The Guilford Press (str.3-27).
- Zuccala, A. (2006). Author cocitation analysis is to intellectual structure as Web colink analysis is to ...? *Journal of the American Society for Information Science and Technology*, 57(11), 1487-1502.

ABSTRACT

**STRUCTURE OF PERSONALITY PSYCHOLOGY BASED ON
COCITATION ANALYSIS OF PROMINENT AUTHORS**

Tanja Jevremov, Dejan Pajić and Pero Šipka

Department of Psychology, University of Novi Sad

Traditional Author Cocitation Analysis was applied in order to map the personality psychology as a research field. A group of 25 authors were selected from the Haggbloom (1999, 2002) lists of the most cited and prominent psychologists, judged to be the main contributors to the field. All of their cocitations identified in the three year volumes of SSCI were downloaded to be analyzed by cluster analysis and MDS. The analysis resulted in four clusters comprising (1) theorists of individual differences amalgamated with authors of biological orientation with R. Cattell positioned centrally, (2) behaviorists joined by socio-cognitive theorists led by M.E.P. Seligman and A. Bandura, and (3) the group of psychoanalytic (dynamic) theorists with A. Adler in the middle. In fourth cluster G. Allport, H. Murray, K. Lewin, W. Mischel, and D. Buss were found mixed together to make a rather heterogeneous group. In two-axes representation one of the dimensions was understood as reflecting methodological and the other one content-specific differences among the authors, although this interpretation is not univocal. The same procedure was repeated on citations given to the same authors in SocioFakt - the Serbian Citation Index for Social Sciences, revealing a reduced picture of the domain. At this portrait, some important authors are missing as a result of their low citation rate, suggesting that in the Serbian personality psychology entire research fields don't exist.

***Key words:** personality psychology, structure of science, bibliometric mapping, Author Cocitation Analysis*

RAD PRIMLJEN: 20.03.2007.